

University of Groningen

De houding van jongeren in detentie ten opzichte van sociale grenzen

Vos, Roelof Clifford

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1991

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Vos, R. C. (1991). De houding van jongeren in detentie ten opzichte van sociale grenzen s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

SAMENVATTING

DE HOUDING VAN JONGEREN IN DETENTIE TEN OPZICHTE VAN SOCIALE GRENZEN

Het project Reactiepatronen van jongeren is in 1982 gestart aan het Instituut voor Orthopedagogiek van de Rijksuniversiteit Groningen. Het is een attitudinaal onderzoek gericht op reacties en motivaties van jongeren als ze geconfronteerd worden met sociale grenzen. We zijn niet geïnteresseerd in feitelijke reacties en motieven. Het verschil tussen jongeren met en zonder gedragsproblemen, ligt in de aan- of afwezigheid van observeerbaar gedrag dat zou kunnen worden aangemerkt als problematisch. De vraag is dan hoe dat verschil verklaard kan worden. In grote lijnen zijn er twee soorten verklaringen. Ten eerste, verklaringen die stellen dat de omstandigheden waaronder mensen opgroeien hen op het slechte pad brengen. Ten tweede, verklaringen die aannemen dat deviantie voortkomt uit een persoonlijkheidstrekk, die de persoon aanzet tot het verwerpen en overtreden van sociale grenzen. Onzes inziens kan alleen een combinatie van beide noties een bevredigende verklaring van deviant gedrag opleveren. Daarom hebben we het probleem van beide kanten benaderd. Ten eerste trachtten wij de houding van jongeren ten opzichte van sociale grenzen te bestuderen door hun te vragen hoe ze zouden reageren als ze werden geconfronteerd met sociale grenzen en waarom ze zo zouden reageren. Ten tweede, achtten wij, op basis van de desbetreffende literatuur (vgl. Rink et al, 1989), de ecologie van deze houding van even groot belang. Dus hebben we geprobeerd te bepalen hoe deze jongeren hun leefomgeving waarden, uitgaande van de stelling dat de subjectieve perceptie meer invloed heeft dan de objectieve omstandigheden zelf.

In hoofdstuk 1 worden achtereenvolgens de aanleidingen voor het reactiepatronenonderzoek besproken, de opzet, de resultaten van de eerste fase en de doelstelling en de vraagstelling van de tweede fase van het reactiepatronenonderzoek.

In de eerste fase van het project hebben we geprobeerd een algemeen beeld te vormen van de houding van Nederlandse jongeren ten opzichte van sociale grenzen. Een beeld, dat zou kunnen fungeren als een standaard. We hebben 1294 leerlingen ondervraagd van 11 scholen, verspreid over Nederland. We hebben ervoor gezorgd dat de groep in kwestie zoveel mogelijk een adequate representatie vormde van "de Nederlandse jongeren van 12 tot 20 jaar, die niet expliciet kunnen worden aangemerkt als problematisch" (Rink, Vos, van Lokven & Slagveer, 1989, p 153). Deze fase van het project heeft een zeer grote hoeveelheid gegevens opgeleverd die we kunnen gebruiken als referentiemateriaal voor volgende fasen in het project.

De doelstelling van de tweede fase was drieledig. Ten eerste beeldvorming van de houding van jongeren in detentie ten opzichte van sociale grenzen en van de manier waarop zij hun leefomgeving waarden. Ten tweede een vergelijking trekken tussen jongeren in detentie en Nederlandse jongeren in het algemeen. Ten derde het formuleren van aanbevelingen op preventief en curatief gebied voor de jeugdhulpverlening. De vraagstelling werd geformuleerd in overeenstemming met de doelstelling. De vraagstelling was drieledig en bestond uit een algemene vraagstelling die gericht was op algemene beeldvorming, een specifieke vraagstelling, gericht op de samenhang tussen houding en waardering en een vraagstelling gericht op de vergelijking van gedetineerde jongeren en Nederlandse jongeren in het algemeen.

In hoofdstuk 2 worden de onderzoeksvragen en de respondenten gepresenteerd en besproken. Ook komen aan de orde de vragenlijst (het Standaard Reactie Instrument), de afname van de vragenlijst en de verwerking van de gegevens.

De respondenten waren jongeren van ongeveer twaalf tot ongeveer twintig jaar die, op last van justitie, gedetineerd waren in een rijksinrichting of in een particuliere instelling, daartoe aangewezen door de Minister van Justitie.

De vragenlijst bestaat uit vier delen. In deel 1 wordt biografische informatie gevraagd. Deel 2 bestaat uit tien fictieve situaties. Bij elke situatie moeten de respondenten drie vragen beantwoorden, namelijk: 1) Wat zou men allemaal kunnen doen in zo'n situatie? 2) Wat zou jij doen in zo'n situatie? en 3) Waarom zou jij dat doen? In dit deel van de vragenlijst wordt dus informatie gevraagd omtrent gekende reacties, gewilde reacties en motivaties. Op de vragen in dit deel van de vragenlijst waren vier gedragstypes als antwoord mogelijk, namelijk: 1) Aanpassing, 2) Overtreding, 3) Verandering en 4) Verlaten. Ook waren er vier verschillende motivatietypes mogelijk, namelijk: 1) Ik-gericht, 2) Gericht op anderen, 3) Gericht op het hier-en-nu, en 4) Gericht op de toekomst. De antwoorden in dit deel van de vragenlijst zijn verwerkt volgens deze beide typologieën.

In deel 3 van de vragenlijst wordt aan de respondenten gevraagd hoe tevreden ze zijn met dertien factoren die een belangrijke rol (kunnen) spelen in hun dagelijks leven. Deze factoren komen voort uit drie soorten sociologische theorieën met betrekking tot het ontstaan van deviant gedrag, namelijk: ecologische, strain- en bindingstheorieën. Ecologische theorieën gaan er van uit dat deviant gedrag een gevolg is van sociale desorganisatie. Ecologische factoren in dit onderzoek waren: leeftijdsopbouw, samenstelling van de bevolking in etnische zin en bewonersaantal.

Strain-theorieën zien afwijkend gedrag als een gevolg van de discrepantie tussen aspiraties, wensen en behoeften en de hoop op legale vervulling ervan. Strain-factoren in dit onderzoek waren: financiële positie, status, werkgelegenheid en materiële voorzieningen.

een i
houdi
onder
met k

sociale
Samen

jongere
vinden

instruct
Deelnar

onderzo
worden.
1

2
3
4
5

6

I
instructie
vrijwillig.
zes perso
I
geanalyse
de vrager
behulp va

Bindingstheorieën verklaren afwijkend gedrag vanuit de relatie tussen een individu en zijn omgeving. De kwaliteit van deze relatie wordt geacht de houding ten opzichte van sociale grenzen te beïnvloeden. Bindingsfactoren in dit onderzoek waren: referentiepersonen, referentiegroepen, levensstijl, sfeer, omgang met kinderen en jeugdigen en probleembenadering.

In dit kader hebben wij onderscheid gemaakt tussen vier leefzones in de sociale omgeving (Snel, 1979), namelijk: 1) Gezin, 2) Buurt, 3) Wijk en 4) Samenleving.

In deel 4 worden de hiervoor genoemde factoren nogmaals aan de jongeren voorgelegd, maar nu met de vraag hoe belangrijk zij deze factoren vinden voor hun eigen leven.

De respondenten moesten de vragenlijst zelf invullen, na een uitgebreide instructie. Invullen van de vragenlijst duurde ongeveer één à anderhalf uur. Deelname aan het onderzoek geschiedde volstrekt anoniem en vrijwillig.

De onderzoeksvragen waren erop gericht structuur aan te brengen in het onderzoek, zodanig dat de doelstellingen zo volledig mogelijk bereikt konden worden. De onderzoeksvragen hadden betrekking op:

- 1 De frequentieverdelingen van de gekende en de gewilde reacties en de motivaties
- 2 De samenhang tussen de gewilde reacties en de motivaties
- 3 De samenhang tussen situatietypes en gekende en gewilde reacties
- 4 De waardering voor de leefomgeving
- 5 De samenhang tussen reacties en motivaties enerzijds en de tevredenheid anderzijds
- 6 De samenhang tussen enerzijds de gekende en gewilde reacties en de tevredenheid en anderzijds twaalf criteria die in dit onderzoek als onafhankelijke variabelen fungeren, namelijk: de inrichting, het school-/opleidingstype, de leeftijd, het geslacht, de gezinsgrootte, het beroepsniveau van de ouders, de woonplaats, de etnische herkomst, de religie thuis, de politieke voorkeur, de verblijfsduur en het inrichtingsverleden

De vragenlijsten werden door de respondenten - na een uitgebreide instructie - zelf ingevuld. Deelname aan het onderzoek geschiedde anoniem en vrijwillig. De afname gebeurde individueel of in kleine groepjes van maximaal zes personen en duurde één à anderhalf uur.

De antwoorden op deel twee van de vragenlijst werden inhoudelijk geanalyseerd en vervolgens gecodeerd. De antwoorden op de overige delen van de vragenlijst werden gecodeerd. Verwerking van de gegevens geschiedde met behulp van het statistisch programma SPSSX.

In hoofdstuk 3 wordt verantwoording afgelegd van de gebruikte onderzoeksmethoden. Daartoe wordt een aantal aspecten van de onderzoeksprocedure geanalyseerd. Ten eerste de operationalisatie van de vraagstelling. Ten tweede de representativiteit van de onderzochte groep. Ten derde de afname en verwerking van de vragenlijsten. En ten vierde de betrouwbaarheid en de validiteit van de vragenlijst. In het algemeen luidt de conclusie, dat de onderzoeksprocedure op alle genoemde punten voldoet aan in redelijkheid te stellen eisen.

In de hoofdstukken 4 en 5 wordt op grond van een uitgebreide literatuurstudie een beeld geschetst van de jongeren die onze onderzoekspopulatie vormen. Daarbij wordt eerst in hoofdstuk 4 aandacht besteed aan de detentiesituatie, waarbij wordt nagegaan wat de kenmerken zijn van de inrichtingen waar deze jongeren verblijven. Vervolgens wordt bezien wat de kenmerken zijn van de jongeren zelf, wat hun sociale achtergronden zijn en welke houding ze naar verwachting zouden innemen ten opzichte van sociale grenzen. In hoofdstuk 5 wordt nagegaan hoe deze jongeren hun leefwereld waarderen.

De jongeren uit onze onderzoekspopulatie hebben weinig om tevreden over te zijn. De volgende uitspraak van Farrington & West (1981, p 140) spreekt in dit verband boekdelen: "On any particular factor, it was almost invariably the category which, on common sense grounds, would be defined as the most adverse that included the highest percentage of delinquents." Deze jongeren zijn veelal afkomstig uit grote en/of gebroken gezinnen, waar zich vaak relationele en opvoedingsproblemen hebben voorgedaan en nog voordoen. Verder zijn deze jongeren meestal afkomstig uit slecht bekend staande buurten en wijken, met een laag voorzieningen niveau, weinig groenvoorziening, achterstallig onderhoud, enzovoort. Hun ouders en zijzelf evenzeer hebben te kampen met chronische werkloosheid of zien zich genoodzaakt slecht betaald, ongeschoold werk aan te nemen, om in hun levensonderhoud te voorzien. Als gevolg daarvan lijden zij aan wat West (1969) noemt 'relatieve armoede', dat wil zeggen dat hun inkomsten juist voldoende zijn om zich een minimaal bestaansniveau te verzekeren, maar ook niet meer dan dat.

In hoofdstuk 6 worden voorzover mogelijk de verwachtingen en hypothesen ten aanzien van de uitkomsten van het onderzoek geformuleerd. Dat gebeurt aan de hand van de onderzoeksvragen uit hoofdstuk 2, op basis van de resultaten van de eerste fase van het reactiepatronenonderzoek en van de literatuur, zoals die wordt weergegeven in de hoofdstukken 4 en 5. De algemene verwachting voor de resultaten van de tweede fase van het reactiepatronenonderzoek werd geformuleerd als:

In de ho
en geanaly
van jonger
over hun
beide hoof
resultaten v
De
de meeste
bereid zijn,
de regels d
situatie te
jongeren ge
jongeren ze
twee andere
genoemd.

De
duidelig. In de
dat ze in de
hier-en-nu. I
gerichtheid o
moet hier dus
te houden me

Als o
RPO-I jonger
ren die minde
dan ook meer
waren de rege

De resultaten
groepen de fre
gedetineerde j
totypes dan de
II). Er zijn gro
reacties. Niet a

gebruikte onderzoeks-
onderzoeksprocedure
stelling. Ten tweede de
afname en verwerking
en de validiteit van de
onderzoeksprocedure op
en eisen.

uitgebreide literatuurstu-
derzoeksopvatting vormen.
aan de detentiesituatie,
inrichtingen waar deze
kenmerken zijn van de
welke houding ze naar
grenzen. In hoofdstuk 5
anderen.

men weinig om tevreden o-
Vest (1981, p 140) spreekt
was almost invariably the
defined as the most adver-
"Deze jongeren zijn veelal
zich vaak relationele en
voordoen. Verder zijn deze
buurten en wijken, met een
g, achterstallig onderhoud,
te kampen met chronische
d, ongeschoold werk aan te
s gevolg daarvan lijden zij
wil zeggen dat hun inkom-
staansniveau te verzekeren,

verwachtingen en hypotheses
reformuleerd. Dat gebeurt aan
op basis van de resultaten van
van de literatuur, zoals die
de algemene verwachting voor
tronenonderzoek werd gefor-

- 1 Het SRI zal weten te differentiëren tussen verschillende groepen jongeren en dus ook tussen schoolgaande jongeren in Nederland enerzijds en delinquente jongeren in detentie anderzijds.
- 2 De trends die in de eerste fase van het reactiepatronenonderzoek werden gevonden, zullen ook in de tweede fase gevonden worden. Dit laat onverlet het feit dat er tussen de beide groepen jongeren voor wat betreft de resultaten op zichzelf verschillen gevonden zullen worden.

In de hoofdstukken 7 en 8 worden de resultaten van RPO-II gepresenteerd en geanalyseerd. Hoofdstuk 7 richt zich op het algemene beeld van de houding van jongeren in detentie ten opzichte van sociale grenzen en op hun waardering over hun leefomgeving. Hoofdstuk 8 behandelt de specifieke vraagstelling. In beide hoofdstukken worden de resultaten van RPO-II direct vergeleken met de resultaten van RPO-I.

De resultaten van RPO-I hebben laten zien dat Nederlandse jongeren in de meeste gevallen bereid zijn zich aan te passen. In zoverre ze daartoe niet bereid zijn, kiezen ze meestal voor een overtreding. Ze zijn weinig geneigd om de regels dan wel de situatie te veranderen en nog minder om zich aan de situatie te onttrekken. Gevraagd naar de gekende reacties noemden de RPO-I jongeren gemiddeld zo'n twee reactietypes per situatie. Verder bleken de RPO-I jongeren zeer goed bekend met de gedragstypes Aanpassen en Overtreden. De twee andere gedragstypes - Verandering en Verlaten - werden veel minder genoemd.

De RPO-I jongeren motiveerden zichzelf overwegend concreet en eenduidig. In de meeste gevallen noemden ze slechts één motivatietype. Het bleek dat ze in de meeste gevallen zelf-gericht waren of gericht op de situatie en het hier-en-nu. De meer abstracte motivatie-types - gerichtheid op anderen en gerichtheid op de toekomst - werden significant minder genoemd. De conclusie moet hier dus luiden dat Nederlandse jongeren weinig geneigd zijn om rekening te houden met anderen en nog minder met de gevolgen van hun gedrag.

Als de tevredenheid toenam, nam de geneigdheid tot aanpassing bij de RPO-I jongeren eveneens toe. Aan de andere kant zagen we dat de RPO-I jongeren die minder tevreden waren meer geneigd waren tot overtredingen. Ze waren dan ook meer geneigd zich uit situaties terug te trekken, terwijl ze minder bereid waren de regels te veranderen.

De resultaten van RPO-II (hoofdstuk 7) laten zien dat voor beide onderzoeksgroepen de frequentieverdelingen van de gekende reacties virtueel gelijk zijn. De gedetineerde jongeren kennen in het algemeen dezelfde, maar veel minder reactietypes dan de RPO-I jongeren. De ratio is hier 2.30 (RPO-I) versus 1.97 (RPO-II). Er zijn grote verschillen tussen de twee groepen voor wat betreft de gewilde reacties. Niet alleen zijn de gedetineerde jongeren meer dan de anderen geneigd

sociale grenzen te overschrijden, maar het schijnt zelfs hun meest dominante reactietype te zijn. We kunnen er zeker van zijn dat gedetineerde jongeren een sterke neiging tot overtredingen hebben, een wat minder sterke neiging tot aanpassing en dat ze weinig geneigd zijn om zich uit situaties terug te trekken of om de sociale grenzen te wijzigen.

Gedetineerde jongeren verschillen niet veel van de andere jongeren waar het de motivaties betreft. De gedetineerde jongeren zijn wat meer gericht op zichzelf en op anderen en wat minder op het hier-en-nu en de toekomst dan de andere jongeren. Maar dit zijn marginale verschillen, met uitzondering van de toekomstgerichtheid. Belangrijk is echter dat de gedetineerde jongeren veel minder motivaties per situatie noemen dan de andere jongeren. De ratio is hier 1.2 (RPO-II) versus 1.43 (RPO-I).

Op basis van de resultaten van RPO-I zouden we hebben mogen verwachten dat de gedetineerde jongeren - minder geneigd tot aanpassing als ze zijn - veel minder tevreden zouden zijn. Zo eenvoudig ligt het echter niet. Gedetineerde jongeren blijken in het algemeen meer extreem in hun waarderingen dan de andere jongeren. Verder zijn ze minder tevreden met de leefzones Gezin en Buurt en meer tevreden met de leefzones Wijk en Samenleving. In het algemeen kunnen we echter stellen dat de gedetineerde jongeren dezelfde trends volgen in hun waardering over de verschillende factoren als de respondenten van RPO-I.

In hoofdstuk 8, waar de specifieke vraagstelling van dit onderzoek wordt behandeld, wordt vastgesteld dat een aantal - maar niet alle - criteria meer of minder sterk correleren met de houding van gedetineerde jongeren ten opzichte van sociale grenzen en/of met hun tevredenheid met hun leefomgeving. Deze criteria waren: instelling, gezinsgrootte, beroepsniveau van de ouders (inclusief werkloosheid), woonplaats en religie thuis.

Hoofdstuk 9 bestaat uit een afsluitende discussie over de vragenlijst; conclusies zowel in het algemeen, als met betrekking tot de specifieke vraagstelling en enige aanbevelingen met betrekking tot de preventie van gedragsproblemen en de behandeling van jongeren met meer of minder ernstig probleemgedrag. Het hoofdstuk wordt afgesloten met enige aanbevelingen voor verder onderzoek.

De discussie over de vragenlijst leidt ons tot de conclusie dat het instrument bruikbaar en waardevol is in het licht van de doelstellingen van dit onderzoek. We waren niet geïnteresseerd in het werkelijke gedrag van gedetineerde jongeren ten opzichte van sociale grenzen, maar alleen in hun houding. We waren er vrij zeker van dat de meeste of alle RPO-II jongeren zeer vaak sociale grenzen hebben overtreden op zeer veel verschillende manieren. Dat was dan ook precies de reden waarom ze gedetineerd waren en/of onder behandeling gesteld. Onze vraag was veeleer: hoe is hun houding - los van allerlei interfererende factoren die in werkelijkheid iedere gedragsbeslissing beïnvloeden - ten opzichte van sociale grenzen, en verschillen ze in dit opzicht van schoolgaande jongeren

(de RPO oplevert.

van de al alleen zij passingen situatie-af minder op toekomstg ze aan de lingen voor

Ekelijk zijn gemiddeld der vaak v van de situ

W als de RPO beide groep met toenem verschillen klein waren

Wa voor RPO-I hoog, respectevreden zij weinig tevr hechten, ma op het gedr factoren in en sfeer). V sfeer, refere

De In het algen der aanpassi gevonden de niet de mins

De resultate aanbevelinge bleemgedrag vergroting v

(de RPO-I populatie)? En dat is precies het soort gegevens die dit instrument oplevert.

We zullen hier enige van de meest opmerkelijke conclusies ten aanzien van de algemene en de specifieke vraagstellingen de revue laten passeren. Niet alleen zijn RPO-II jongeren meer geneigd tot overtredingen en minder tot aanpassingen dan de RPO-I jongeren, maar ze zijn in hun gedragskeuzes ook minder situatie-afhankelijk. Wat betreft de motivaties blijken RPO-II jongeren significant minder op de toekomst georiënteerd te zijn dan de RPO-I jongeren. En als ze toekomstgericht zijn, dan is dat meestal in combinatie met zelf-gerichtheid. Als ze aan de toekomst denken, dan is het blijkbaar aan de gevolgen van hun handelingen voor henzelf.

Een belangrijke conclusie is verder dat de gewilde reacties sterk afhankelijk zijn van het gemiddelde aantal motivaties per situatie. Als de respondenten gemiddeld meer motivaties aanvoeren, dan kiezen ze vaker voor aanpassing, minder vaak voor overtreding, vaker voor verandering en minder vaak voor verlaten van de situaties.

Wat betreft de waardering laten de resultaten zien dat zowel de RPO-I als de RPO-II groep hun omstandigheden op vrijwel gelijke wijze waarden. Bij beide groepen hebben we een trend gesignaleerd van afnemende tevredenheid met toenemende omvang van de leefzones. Voor RPO-II vonden we dat de verschillen in tevredenheid met de leefzones buurt, wijk en samenleving relatief klein waren.

Wat betreft de samenhang tussen tevredenheid en belang, hebben we voor RPO-I en RPO-II kunnen vaststellen aan welke factoren de jongeren een hoog, respectievelijk laag belang hechten en over welke factoren ze wel of niet tevreden zijn. In het kader van dit onderzoek is de combinatie hoog belang en weinig tevredenheid van belang. Van factoren waaraan jongeren veel belang hechten, maar waarover ze weinig tevreden zijn, zal de meeste negatieve invloed op het gedrag uitgaan, zo is de verwachting. Voor de RPO-I jongeren bleken drie factoren in deze categorie thuis te horen (probleembenadering, referentiepersonen en sfeer). Voor de RPO-II jongeren waren dat er vijf (werkgelegenheid, status, sfeer, referentiepersonen en probleembenadering).

De samenhang tussen tevredenheid en gewilde reacties is niet eenduidig. In het algemeen geldt de trend van RPO-I - hoe lager de tevredenheid, hoe minder aanpassingen en hoe meer overtredingen - ook voor RPO-II, maar we hebben gevonden dat de RPO-II respondenten die het meest geneigd zijn tot overtreding, niet de minst tevreden groep vormden.

De resultaten volgend in hoofdstuk 7, hebben we in hoofdstuk 9 een aantal aanbevelingen geformuleerd ten aanzien van preventie en behandeling van probleemgedrag. Ten eerste, preventie en behandeling zouden gericht moeten zijn op vergroting van het gedragspotentieel in confrontatie met sociale grenzen. In dit

kader zou gedacht kunnen worden aan het vergroten van kennis en inzicht, zowel als aan praktische trainingen (bijvoorbeeld sociale vaardigheidstrainingen).

Ten tweede, jongeren met gedragsproblemen zouden moeten leren om zorgvuldiger en meer genuanceerd te worden in hun reacties en waarderingsen, dat wil zeggen, ze zouden minder extreem en minder eenzijdig moeten worden. Preventieve maatregelen en behandeling zouden ook hierop gericht moeten worden.

Ten derde, preventie en behandeling zouden gericht moeten zijn op de ontwikkeling van het temporele abstractievermogen. Jongeren met (dreigende) gedragsproblemen zou geleerd moeten worden om de consequenties van hun handelingen te overzien, niet alleen voor henzelf, maar ook voor anderen.

De resultaten in hoofdstuk 8 volgend, waren we in staat om een aantal risicogroepen aan te wijzen. Groepen RPO-II jongeren met een bepaald kenmerk, die blijk geven van een meer dan gemiddelde bereidheid tot overtredingen, weinig geneigdheid tot aanpassing, een lager dan gemiddelde tevredenheid, een minder dan gemiddelde kennis van reactiemogelijkheden en/of minder genuanceerdheid in hun motivaties. Deze groepen waren:

- 1 gedetineerde jongeren uit kleine (gebroken) gezinnen;
- 2 gedetineerde jongeren waarvan de ouders een hoog beroepsniveau hebben;
- 3 gedetineerde jongeren waarvan de ouders werkloos zijn;
- 4 gedetineerde jongeren uit stedelijke gebieden;
- 5 gedetineerde jongeren met een Protestants-Christelijke achtergrond;
- 6 gedetineerde jongeren die relatief onverschillig staan tegenover belangrijke factoren in hun leefomgeving, zoals bijvoorbeeld de politiek.

Secundaire preventie-programma's zouden zich specifiek moeten richten op het voorkómen van de escalatie van probleemgedrag bij jongeren met gedragsproblemen, die (nog) niet gedetineerd zijn, en die één of meer van de bovengenoemde kenmerken bezitten. We zijn er namelijk van overtuigd dat deze kenmerken het risico van (escalatie van) gedragsproblemen vergroten. Hetzelfde geldt voor die jongeren, waarbij het aantal omgevingsfactoren waarvoor de tevredenheid laag is en het belang hoog, hoger is dan gemiddeld. Ook in dat geval achten wij de kans op (escalatie van) gedragsproblemen groot. Preventie en behandeling zouden zich dan specifiek moeten richten op die factoren die gekenmerkt worden door de combinatie hoog belang/lage tevredenheid.

Voorzover mogelijk zouden preventie en behandeling geïndividualiseerd en gespecificeerd moeten worden. Daarvoor is een adequaat diagnostisch instrument noodzakelijk, waarmee de houding van jongeren ten opzichte van sociale grenzen objectief vastgesteld kan worden en dat leidt tot concrete behandelingsaanwijzin-

gen.
dit o
ook o
de so
van d
subje
van d
Ook o
vraags
ven w
1
2
3
4
5
6
7
8

gen. Als basis voor zo'n diagnostisch instrument kan de vragenlijst dienen die in dit onderzoek gebruikt is. Psychometrisch onderzoek is hier noodzakelijk, maar ook onderzoek dat meer kennis en inzicht oplevert ten aanzien van de aard van de sociale grenzen in onze samenleving, de houding van jongeren ten opzichte van deze grenzen en de samenhang van deze houding met de objectieve en de subjectief beleefde omstandigheden en de aard en de ernst van overschrijdingen van de sociale grenzen.

Ook op grond van de resultaten en conclusies ten aanzien van de specifieke vraagstelling konden verscheidene onderwerpen voor verder onderzoek aangegeven worden, namelijk:

- 1 Wat is de invloed van het 'instellingsklimaat' op de houding ten opzichte van sociale grenzen en de waardering over de leefomgeving die de opgenomen jongeren hebben?
- 2 Waarom zijn RPO-II meisjes in tegenstelling tot wat verwacht werd, minder op anderen en de toekomst gericht dan RPO-II jongens?
- 3 Waarom lijken RPO-II jongeren wier ouders een hoog beroepsniveau hebben een slechtere prognose te hebben dan andere RPO-II jongeren?
- 4 Waarom zijn allochtone RPO-II jongeren meer tevreden dan de allochtone RPO-I jongeren en wat heeft dat voor invloed op de behandelingsprognose?
- 5 Nader onderzoek is noodzakelijk naar de houding en waardering van allochtone jongeren, waarbij gedifferentieerd moet worden tussen verschillende allochtone groepen.
- 6 Waarom lijken de Protestants-Christelijke RPO-II jongeren in vergelijking met de andere RPO-II jongeren zo'n negatieve behandelingsprognose te hebben?
- 7 Welke (combinaties van) factoren hebben de meeste invloed op de houding ten opzichte van sociale grenzen. Bij 'factoren' denken wij in dit verband aan de criteria in de specifieke vraagstelling, maar ook aan de aard van de beschreven situaties, de ernst van de mogelijke overtredingen en biografische kenmerken van de jongeren. Dit onderzoek kan in eerste instantie exploratief aan het huidige onderzoeksmateriaal gebeuren.
- 8 Is het waar, dat wanneer het aantal omgevingsfactoren waarover jongeren ontevreden zijn en waaraan ze groot belang hechten, toeneemt, de kans op (escalatie van) gedragsproblemen eveneens toeneemt?